

*És minden lágyan ellebeg...:
In honorem Jankovics József*

*És minden lágyan ellebeg...:
In honorem Jankovics József*

M^{odius}
H^{odiernus} 15

M^{od}_{us}
A^{di}_{ern}^{us} 15

*A nyíregyházi Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület
könyvsorozata*

A sorozat szerkesztője:

Merces István

*És minden lágyan ellebeg...:
In honorem Jankovics József*

*Mod^{us}
Hodi^{ernus} 15*

Nyíregyháza – Eger, 2026

Az előszót írta:

MONOK István

A kötetet szerkesztette:

PINTÉR Márta Zsuzsanna

MERCS István

A címlapon:

.Jankovics József előadást tart

Vaja – Vay Ádám Kastély, 2011. április 08.

© Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület, Nyíregyháza

© Líceum Kiadó, Eger

© Szerzők

ISSN: 2060-2324

ISBN: 978-615-5971-07-5

Támogatta:

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger

Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület, Nyíregyháza

Kiadta:

Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület, Nyíregyháza

Líceum Kiadó, Eger

Nyíregyháza – Eger, 2026

Tartalomjegyzék

...ahogy a saját értékrendünk diktálja: Előszó a Jankovics Józsefre emlékező írásokhoz (MONOK István) 7

A végek tisztelete – szerkesztői előszó (MERCUS István) 15

JANKOVICS JÓZSEF IRODALMI KAPCSOLATRENDSZERÉRŐL

„Seregélyestől a Ménesi útig” – életútinterjú Jankovics Józseffel (SZONDI György) 22

ÁCS PÁL, SZÉKELY Júlia

Egy elhidegülő kapcsolat története: Jankovics József és Kovács Sándor Iván 44

JANKOVICS Boglárka, JANKOVICS Petra, SCHILLER Erzsébet

Dedikációk Jankovics József könyvtárában 65

In honorem JANKOVICS JÓZSEF

POLGÁR Anikó

„Szűk nyelve van papíros-követnek”: Ovidius Heroidái Gyöngyösi István fordításában 90

KŐSZEGHY Péter

A Chariclia és az Új életre hozott Chariclia 98

MÉSZÁROS Kálmán

A Murányi Vénusz „síron túli kalandja”?: Egy történelmi tévedés nyomában 130

Csörsz Rumen István

Jankovich Miklós kedves költői: Gyöngyösi István, Ányos Pál és Ráday Gedeon 142

SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza

Gyarmati Balassa Ferenc (1535–1554) tragikusan megszakadt peregrinációja 153

TÓTH Gergely	
<i>Adalékok Bél Mátyás peregrinációjához</i>	163
VÉGH Balázs Béla	
<i>Michael Weiss brassói szász városbíró élete és halála</i>	180
NAGY Levente	
<i>Miért akarták Bethlen Miklóst felakasztatni a császári hadvezérek?: Bethlen Miklós és Giambattista Vico Carafa-életrajza</i>	191
MERCS István	
<i>A késő barokk katolikus prédikációirodalom pólusai: Előljáróban a készülő áttekintéshez</i>	205
PINTÉR Márta Zsuzsanna	
<i>Mitológiai témák a XVII. századi erdélyi színjátékokban: Felvinczi György és a Comico-Tragoedia</i>	219
EGYED Emese	
<i>Argenisi versek</i>	234
BENE Sándor	
<i>Fútól fáig, váltságtól vadsáig: Kazinczy Ferenc Zrínyi-olvasata</i>	247
SZÖRÉNYI László	
<i>Nem lehet elég korán kezdeni</i>	262
CSEHY Zoltán	
<i>„Micsoda szemenszedett beszéd ez?!”: Közelítések Esterházy Péter Daisyjéhez</i>	272
Képtár (összeállította: MERCS István)	280
Névmutató (összeállította: EDELÉNYI Márta)	297
<i>A kötet szerzői</i>	314
<i>Table of contents</i>	320
<i>A sorozat kötetei</i>	322

**...ahogy a saját értékrendünk diktálja:
Előszó a Jankovics Józsefre emlékező írásokhoz**

A műfajok is keverednek. Nem csupán lelkünkben, agyunkban, hanem a történeti időben és földrajzi térben egyaránt. Emberi dolog, ahogy az irodalom is az. Az irodalmi műnek dicséret ez az állítás, az irodalmi-nak csupán gondolt műveknek felmentés. Az előszó műfaji meghatározásában is a sokféleség jellemző. Az egyik első szempont, hogy milyen legyen egy kötet bevezetője – előszava, *ad lectorem* írása –, a könyv megjelentetésének célja. Most az *in memoriam*, vagyis az emlékezés a lényeges. Az emlékezéssel megidézetről kapcsolatai beszélnek, az erről írók többféle forrásból merítik ismereteiket, de ők egyben személyes emlékezők. Elmondják véleményüket úgy, hogy Jankovics Józsefre vonatkozó dokumentumokból válogattak igazuk állítására. Nehéz így írni, érzelmeiktől nem lehet függetlenedni. Már öt éve elbúcsúztunk barátunktól, mégis kell valami, amibe kapaszkodva próbálunk időről időre rá gondolni, jelenvalóvá tenni. Munkánkba, kutatási témáinkba menekülünk. Egy ilyen könyvbe aztán természetesen írunk olyanról, ami minket nagyon érdekel, élvezzük a témával való foglalkozást, és tudjuk, maga a személy, akinek emlékét felidézzük is örömmel olvasná, amit mondandók vagyunk, és még nagyobb élvezettel kutatná ő is a forrásokat remélve, hogy új ismeretekkel gazdagíthatjuk ismereteinket, többet tudunk kedvelt korszakunkról, az akkor élt személyekről, vagy azok munkáiról.

Én magam is menekülő fajta vagyok. Szívesebben írnék egy XVII. században élt valaki olvasmányairól, hogy kevésbé kelljen hosszan magamban megidézni elment barátomat. De az előszó műfaja ezt nem engedi. Ám a kötet két nagyobb fejezetbe tagolt, vagyis van menekülőfolyosóm. Jankovics József kutatási témái kapcsán – nem szaktanulmányt írva – könnyebb úgy beszélni, hogy az ember csak érzi a jelenlétét, nem átéli. A kapcsolati rendszere kapcsán írtakról persze utóbbival is meg kell birkózni.

A korral hajlamosak vagyunk mindent viszonylagossággal szemlélni. Megfontoltságunk nevezük, ha vigasztalnánk magunkat lassabb döntéseinkért, tehetetlenségnek nevezik azok, akik fiatalok, fiatalosak, vagy éppen mindent rövidre zárni szeretők. Mert azért azt lehet tudni, hogy Sinkó Ervin optimistái nem egyszerűen Lenin-/Szamuely-fiúk, a pesti srácok sem pusztán olyanok, mint a csádi gyermekkatonák.

Ahogy Jankovics József is tanulta Ilia Mihálytól: dönteni kell, véleményét formálni úgy, ahogy a saját értékrendünk diktálja, engedi. Állást is kell foglalni? Igen, de a bokorharcos felállást azért elkerülve. És el is érkezünk a könyv első részéhez, Jankovics József kapcsolataihoz, a kapcsolatok jellegéhez, az azokban felmerült konfliktusok kezeléséig.

Ha már felmerült annak szükségessége – elérkezettnek gondolják többen az időt –, hogy értékeljük életművét, kezddhetjük más megemlékezésekkel. Olyanokkal, amelyek bemutatják a kort, felvázolják a koordinátarendszert, amelyben egy, a szegedi József Attila Tudományegyetemen az 1970-es évek elején angol-magyar szakon végzett ambiciózus fiatalember megvalósította életművét. Az iránytű persze Szondi György interjúja, mert az embert és az irodalmat, no meg a Köztes-Európa valóságát értő kérdező hagyta beszélni az interjúalanyt. A beszélgetés főhősei előkerülnek az Ács Pál és Székely Júlia közreadta, a hazai reneszánsz kutatás története kutatásához fontos forráskötetben is,¹ ahogy a Tuomo Lahdelmától és Tverdota Györgytől várható „a magyarságtudomány intézményeinek története” interjú gyűjteményben is.² Az elmúlt időszak egyik leginformatívabb kulturális politikai emlékezése azonban Széchenyi Ágnesnek köszönhető.³ Ha csak ezt a három visszaemlékezés kötetet elolvassuk – főként, ha az időszak egy részében élt is az ember –, a Jankoviccsal készült Szondi-beszélgetés több utalása is másként érthető. Maga a személy is másként érthető, akire emlékezünk. Aki Ilia Mihálytól tanult, nem értheti, hogy miért dohognak többen, hogy sok két világháború közti író műveit tilos volt olvasni, szemináriumokon tárgyalni. Gulácsy Irén, Nyíró József, esetleg a nyugati diaszpórában élők éppen kötelező olvasmányok voltak a magyar szakon. Több, a rendszerrel pragmatikusan kooperáló tanártól – akadt köztük kommunista párttitkár is – tanultunk, akik azt mondták, „te csak dolgozz, majd mi tartjuk a hátunkat”. Olyanok, akik már az 1980-as évek elején együttműködési szerződést kötöttek a vatikáni jezsuita történettudományi intézettel forráskiadások megvalósítására.

¹ *A reneszánsz reneszánsza: beszélgetések Klaniczay Tiborról és a reneszánszkutatásról*, szerk. Ács Pál, Székely Júlia, Bp., ELKH BTK, 2021.

² Reméljük, a Nemzetközi Magyarságtudományi (Nemzetközi Magyar Filológiai) Társaság 50. születésnapjára megjelenik (2027).

³ Köpeczi Béla, *A tények igazsága: Fejezetek a művelődéspolitikai történetéből 1953–1988*, s. a. r., jegyz. Széchenyi Ágnes, Bp., Erdély Öröksége Alapítvány–Kronosz Kiadó, 2025.

Szeged másként volt bokorharcos, mint Budapest. Ott durvábbak voltak a viszonyok, de azok, akik az egyetemet jelentették, többségükben kizárták a megyei Pol Pot rezsim akarnokait az üvegbúra alatti világból. Budapesten az őfelsége ellenzékéhez hasonlítókat a családjuk védte, Szegeden (és vidéken általában) nem volt minisztériumban, vagy külképviseleten dolgozó apuka, anyuka, bizony az egyetemi védőernyő kellett sokaknak. Többeknek ez sem bizonyult elégnek. A Budapestre került Jankovics egy másfajta feltételrendszert kellett, hogy megismerjen, másfajta kulturális erőteret (a maga előnyeivel, és bizony kompromisszumokat is megkívánó szempontjaival).

Sokszor hittem én is, mások is, hogy Jóska bizonytalan, még tétovának is mondható, amellet, hogy hősszerelmes típus. Pedig csak következetes volt, alapvetően ügyeket szolgált, és követte a saját értékrendjét, akkor is, ha éppen erkölcsileg, anyagilag veszíteni látszott. Sokat vívódott, szeretett embereket, és volt, akiket nagyon nem. A szeretetben inkább volt túlzó, utóbbiban soha nem gyűlölködő. Nehezen fogadta el, ha olyanokkal voltunk jóban, vagy olyanokkal is együtt dolgoztunk, akiket ő károsnak tartott, de ez a vele való jó viszonyt nem rombolta le. Viszonyított, állást is foglalt, de nem vált bokorharcossá (pártos emberré). Sokszor a saját maga által képviselt intézmény érdekei rovására sem volt hajlandó olyan kompromisszumokra, amelyeket ő maga helytelenített volna, vagy indokoltnak tekinthetett volna. Nem volt sem Nyíró József, pláne nem Lukács György. Most Ács Pál és Székely Júlia értelmezéséből az is feltűnik, hogy nem volt Kovács Sándor Iván sem. Az említett értelmezés utolsó mondatai véglegességet sugallanak kettőjük viszonyában, de fontos, hogy ez inkább KSI részéről lehetett – tegyük hozzá idős, megkeseredett és beteg emberként. Jankovics mindig tudott KSI-ről azzal a lelkesedéssel is beszélni, ahogy diákként őt hallgatta, elismerve kiváló és inspiratív tanáregyéniségét. Tudósként meg azt is tudta, hogy a nagyon „ellenzéki” értelmiségiek az 1970-es és 1980-as években soha nem mulasztották volna el könyvet dedikálni KSI-nek, hogy írjon azokról mondjuk a *Népszabadságban* – ahogy a császári *Fideikomissionsbibliothek*ba azért még az üldözött protestánsok is biztos, ami biztosnak látták elküldeni a nyomtatványaikat (ha nem ők, akkor a kiadók).

Ahogy Jankovics, mi mindannyian tudjuk, ha valaki tenni akar, a legtisztább szándékok és legalaposabb tudás is szolgálhatnak olyan célokat, amelyeket a történelem majd másként értékel, mint ahogyan lelkesedve azt megcselekedtük. De ahogy a piacnak nincsenek törvényei,

a pénznek nincsen logikája – mert csak emberek vannak és azok magasztos avagy mocskos érdekei. A „történelem ítélete” is csak emberek véleménye. Ahogy napjainkban azért küzdünk, hogy elhiggyék, a történelem ítéleteként megformálni a saját véleményünket is egy szakma, felkészültséget, hosszú, nagyon hosszú forráskutatást és elméleti felkészültséget igénylő professzió, no meg olyan embert, akinek van értékrendje, amit következetesen követ, reméljük, hogy saját cselekedeteinket is majd ezzel az óvatossággal, tudással fogják jellemezni (nem megítélni, mert az nem a történész dolga). Jóska életét, munkáit és munkásságának a folyamatát még sok munkát követelő kutatások után lehet csak értékelni. (A közalkotás emlékezés nagyon fontos, de csak egy forrás, ezt sem szabad azonban veszni hagyni.)

Jankovics József könyvtára szétszóródott, ahogy ez szokott – sajnos. Főként a szépíró barátok kéziratosa ajánlásaira figyelve Jankovics Boglárka, Jankovics Petra és Schiller Erzsébet betekintést enged elhunyt barátunk kapcsolati rendszerébe az utókor érdeklődő tagjai számára. Az értékes tudományos szakirodalom a könyvtárából a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárát gazdagítja, ami ott duplum, az más szakkönyvtárakat. Ezekbe is kerültek bőven szerzők által dedikált kötetek. A szépírói kapcsolati rendszerét, barátságait dokumentáló darabok jobbára lelkes gyűjtők polcait díszítik, várva, hogy egyszer talán majd, mint dedikáció gyűjtemény valamelyik közkönyvtárba kerülnek.

Vörösmarti Mihály (1572–1645) kapcsán nem született írás ebben az emlékező kötetben, de hadd emlékeztessék erre az értelmiségi alakra. Jankovics Józsefekre is gondolva. Eszmei vívódások mentén eljut valaki addig, hogy az új egyház lelkésze legyen, majd meggyőződéséért börtönbe kerül, ott a másik meggyőződés képviselőinek könyvei által meggyőzve elhagyja megharcolt igazát, és az új igazsága harcosaként csinál karriert. Egy ilyen élet mindenkor, mindenkinek tanulságos, érdemes közelebb lépni az ezt az életutat dokumentáló írásokhoz. Azt hiszem nem véletlen volt Jankovics témaválasztása, amikor kiadta a róla szóló forrásokat:⁴ egy vívódó értelmiségi vallatja más emberek vívódásait, keresve magában is azokat a pontokat, amelyekre támaszkodva megtarthatja önmagát. Michael Weiss (1569–1612) Végh Balázs Béla általi megidézése a kötetben sem egyszerűen az emlékező krónikás műfaj, Jankovics által is kedvelt egy képviselőjeként történt. Bár ő maga is szerette egy-egy történelmi alak szépírodalmi hagyományát is követni napjainkig,

⁴ *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor megtérése története*, s. a. r. JANKOVICS József, NYERGES Judit, Bp., Argumentum, 1992.

úgy érzem, hogy Weiss Móricz Zsigmond által jellemzett személyisége is illik Jókához. Ahogy Bethlen Miklóse (1642–1716) is, akit a most kézben tartott kötetben Nagy Levente idézett meg. A tanulmánytól függetlenül Bethlen kapcsán egy érdekes kérdés vethető fel kedves barátunk szemléletéről. Angol szakos volt, szinte soha nem szólalt meg angolul, és valójában az angol nyelvű szakirodalmat sem követte úgy, ahogy például a németet. Nem azért, mert az angolul írók nem sok érvényeset mondtak a Közép-Európa (Köztes Európa) régióról. A 2000-es évekig nem is volt jelentős mennyiségű angol nyelvű ilyen tematikájú írás, az itteniek teljesen természetes módon németül publikáltak, vagy éppen olaszul, miután ez az itt élő népek kultúrájának a természete. Jóska sokszor beszélt Bethlen Miklós angliai élményeiről, és egyébként a Cambridge-ben és Londonban élőkkel – Gömöri György, Czigány Lóránd – baráti kapcsolatot ápol. Mégsem törekedett ő maga a brit szigetre többször eljutni, és mindig hátralépett, ha angol nyelvű beszélgetésre került sor. Nem tudom, hogy az angol szakos Jankovicsnak is szól-e Egyed Emese írása John Barclay (1582–1621) *Argeris*-ének magyar fordításairól, kiadásáról, vagy csupán Jóskának az egyes költői képek megértésére és értelmezésére való hajlama kapcsán jutott eszébe éppen egy angol szerzőről írni.

A különös, életükben sokat vívódó, de a saját életüket kellő sztoikus következetességgel irányító régi magyar személyiségek – immár ilyen Jóska is – megidézésének sorát id. Iktári Bethlen Istvánnal (1582–1648) folytathatjuk (Szórényi László ráadásul Arany János-idézzel kelti életre). Bethlen a felesleges konfliktust elkerülendő, követve Rákóczi Zsigmond (1544–1608) példáját, lemondott a fejedelemségről, mert bízott I. Rákóczi Györgyben (1593–1648), akit egyébként ő hívott Erdélybe uralkodásra, csak akkor még nem tudta, hogy őt magát fogják megválasztani. Csalódásai után döntött úgy, hogy fellép ellene. E tettének indoklása egy szép újsztoikus szövegemlékünk.

Klaniczay Tibor életművének egyik alapeszméje, miszerint az európai kultúra részesei vagyunk, de tudni kell mindig az arányokat, mindig is foglalkoztatta Jankovics Józsefet. Közhelyként emlegetjük kulturális nagyságunkat, de sokan tudjuk, hogy kultúrában nincsen kicsi, nagy, még nagyobb és legnagyobb. Egymásra ható kultúrák vannak, és persze olyanok, amelyek nagyobb hatású személyiségeket tudhatnak maguk közé tartozónak. A hatás befogadásának az egyik leghatékonyabb módja a máshova való elutazás, és az ottani tanulmányok (*peregrinatio academica*). Szentmártoni Szabó Géza és Tóth Gergely írása a kötetben ezért is ide illő, hiszen Jankovics az ilyen kutatások szervezőjeként

is ismert.⁵ Ezért is volt számára nagyon fontos a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság. A külső szemlélő, akitől tanulni is tudunk, akiknek látása a miénkét gazdagítja akkor is, ha nem fogadjuk el a véleményét – az „így is lehet látni” tudása. Az ő naivitása, a mi naivitásunk az volt ezzel kapcsolatban, hogy azt hittük, az 1990-ben már lehet a „hungarológia” helyett kitalált „magyar filológia” helyett ismét a „magyarságtudomány” szót használnunk. Hiszen – hittük – ismerjük a szó jelentésének a genezisét, tudjuk, hol lehet vakvágányra jutni annak a tudományterületnek a művelésével, amelyet jelöl. Aztán látnunk kellett, és tudnunk kell, nagy az Isten állatkertje, mert ugye csak visszatér a zsákutcába való jutás délibábos vágya. Jankovics József örül, hogy ez neki már nem gondja.

Neki is voltak kedvenc költői, írói. Ő maga szerette kiválasztani azokat, akiknek az életművét talán kevésbé „rakták rendbe”. Ebbe a rendrakásba persze beletartozott az életmű sorsának évszázadokon keresztüli követése. Mikor, miként értelmezték. A Czobor Mihály (1575–1616) által németből fordított⁶ Héliodórosz-szöveg (*Charikleia, Sorsüldözött szerelmesei*) forrása ugyan tisztázott, de hiteles szerzői példánya nincsen meg. Kőszeghy Péter most egy megállapítás formájában kérdést tesz fel barátjának. Miért nem használta Gyöngyösi István *Charikleia (Új életre hozott Chariclia)* kiadásakor a Czobor-féle fordítás Zágrábban lévő másolatát? Mert Jankovics József, Nyerges Judittal kiadta Gyöngyösi teljes irodalmi életművét kritikai jegyzetekkel. Nem csak azért, mert a Klaniczay Tibor elkezdte *Régi magyar költők tára* sorozatot akarta teljessé tenni. Gyöngyösi évszázadokig a legnépszerűbb és legolvasottabb régi költőnk volt, senki nem mert hozzáfogni a korpusznak. Talán azért sem, mert egy már nem a napi kánonban lévő nagyszabású életművel bajlódni bizony nem éppen a legnépszerűbb elfoglaltság. A szakma megköszönte ezt a szerzőpárosnak, most azzal is, hogy Kőszeghy mellett Polgár Anikó, Mészáros Kálmán és Csörsz Rumen István is Gyöngyösihez is köthető témákkal emlékezik rájuk.

Gyöngyösi István kötetei a XVIII. században minden könyvtárban ott voltak. Jankovics József részben e jelenség mentén követte az egyes

⁵ Az egyik legjobb példa ehhez: *Peregrinuslevelek (1711–1750): Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak*, készült JANKOVICS József irányításával, közléteszi BÁLINT Judit, BUJTÁS László, HOFFMANN Gizella, HORVÁTH Zsuzsanna, KÜRI Erika, MIHALICS Veronika, UDVARDI Ágnes, a latin szöveget ford. BARTÓK István, szerk. HOFFMANN Gizella, Szeged, JATE, 1980 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 6.).

⁶ Sokáig volt a német közvetítő nyelv még ókori szerzőknél is. Vörösmarty Mihály (1800–1855) is még németből fordította Shakespeare-t.

XVII. századi szerzők munkáinak sorsát, ismert és kedvelt meg későbbi szerzőket – olyanokat, akiket és akik kapcsán olvasva megismerte a régi magyar szerzők és a modern magyar szépírók közötti időszak hazai főleg versirodalmát. Ráday Gedeon (1713–1792), Ányos Pál (1756–1784) így nem csak a *Régi magyar költők tára* XVIII. századi sorozatának kötetin gondolkodva került asztalára. Utóbbi munkáit ugyancsak segítette újra felmutatni a veszprémi kiadásokkal (*Vár ucca műhely könyvek*). Kazinczy Ferenc (1759–1831) Zrínyi Miklós (1620–1664) olvasatának elemzése – Bene Sándor – lényegében lezárja a régi magyaros Jankovicsra emlékező dolgozatok sorát, újra összekötve az ő két kedves irodalomtörténeti időszakát (századfordulók).

Csehy Zoltán nagyon pontosan leírva, a „tudósok közt versszeretőbb kritikus”-nak nevezte barátját, azt, aki Esterházy Péter *Függő* című könyvének kiadásával példát adott a modern filológiát művelőknek is.⁷ Csehy tanulmányának tárgya (*Daisy*) is először Jankovics felelős szerkesztői figyelme mellett jelent meg 1984-ben. Umberto Eco maga írta meg a jegyzeteket *A rózsza neve* című regényéhez. Günter Grass *Das Treffen in Telgte* (*Vesztfál csevely*) kötetéhez Stephan Füssel, könyvtörténész, a régi német irodalom kutatója írta az értelmező sorokat, azonosítva minden személyt, eseményt a regényben. Az ilyen jegyzetekben mutatkozik meg műveltségünk összetettsége. Maga Esterházy sem tudta azt, amit Jankovics „kiolvasott” a *Függő*ből, illetve ami eszébe jutott egy-egy szóösszetételről. Nem úgy ahogy Csehy Zoltán ír, értelmezőn, kifejtve, hanem szikár, filológiai precizitással, csupán tényszerűen.

Jankovics kedvvel vett részt az évtizedek óta tervezett „új Spenót” előkészítő megbeszélésein, a szűken értett irodalmat (vers, színmű, széppróza) értő ember volt. A sokféle, sokak által másként és másként „irodalom”-nak tudott műfajokról szeretett előadásokat hallgatni, a szövegeket elolvasni. Erre világít rá az emléke előtt tisztelgő írások közül Pintér Mártának a drámai irodalomról írt tanulmánya. Sőt, a számára kevésbé otthonos terepen is invenciózus nyitottsággal, bátorítólág véleményezte a dolgozatokat, amire példa Mercs István prédikációkra irányuló kutatása.

Valóban, ha a régi magyar művelődési élet történetét kutatjuk, az egyik alapvető kérdés, mit is nevezhetünk irodalomnak. Irodalomtörténet-e a peregrináció históriája, a latin, a német, a szlovák, vagy más nyelvű gyászbeszédnek vajon irodalomtörténeti emlékeink-e; egyáltalán:

⁷ ESTERHÁZY Péter, *Függő: bevezetés a szépirodalomba*, szöv. gond. JANKOVICS József, Bp., Ikon Kiadó, 1993 (Matúra, Klasszikusok).

a nem magyarul írott munkák – az iskolai műfaji gyakorlattól a hivatali munka során leírt szövegekig – mikor és milyen mértékben „a régi magyar irodalom története”. Kicsi is, savanyú is, de a miénk? Bizonyos mértékben igen. Igazából azonban a fontos a megismerési folyamat maga. Minden részlet kutatása közelebb visz bennünket a korszak ismeretéhez, és ebből a szemszögből csaknem mindegy, hogy az egyes művelődési fejezeteket miként nevezzük el éppen a XXI. századból nézve. Jankovics József azonban soha nem gondolta, és nem is mondta, hogy ez mindegy. Vitassuk meg, hogy minek kell nevezni és milyen szempontból kell annak nevezni. Idő, fáradtság nem számít, közben el kell viselni az értetlenkedők sokszor gúnyos tekintetét, ítélkezését, de ha mi magunkat komolyan akarjuk tudni venni, akkor az utat végig kell járni.

Bár neki nem szabatott túl hosszúra ez az út, de míg járt rajta, addig „végigjárta”.

MONOK István

az MTA doktora,
egyetemi tanár

38. Csoportkép tevél
A *Nagy az Isten állatkertje* című konferencia résztvevői
– Nyíregyházi Állatpark, 2015. április 18.

39. Jankovics József előadást tart a *Sok dolog optikai kérdés: Politikai humor a magyar irodalomban* című konferencián, az asztalnál Szentmártoni Szabó Géza és Vadai István
– Vaja, Vay-kastély, 2015. november 13.

40. Jankovics József a Móricz-emlékérem átvételekor
 Bihari Albertné és Mercs István társaságában
 – Nyíregyháza, 2016. október 17.

42. Ételle-italra várva
 – Vaja, Vay-kastély, 2017. december 2.

„Ha belegondolunk, KSI-nek is Keserű hívta fel a figyelmét az első magyar útikönyv szerzőjére, Szepesi Csombor Mártonra, miként Jankovicsban nemcsak KSI, hanem Keserű is felismerte a peregrinus Bethlen Miklós ígéretes kutatóját. Nem túlzás azt mondani, hogy a két mester, Keserű és KSI vetekedtek egymással Jankovicsért.” (ÁCS Pál, SZÉKELY Júlia)

„...Gyöngyösi az esetek döntő többségében ront a szövegen. Nem közvetíti Czobor írásának érzékenységét, költőiségét, esetenként bonyolult, szinte minden magyar előzményt nélkülöző nyelvezetét, nem veszi át az egyedi versformát.” (KÓSZEGHY Péter)

„Az eperjesi vérengzés és a debreceni sarcoltatás megalapozták Carafa hírét Erdélyben is, ahol ugyan sokkal szelídebb módszereket alkalmazott, de azért (...) arról gondoskodott, hogy a tárgyalásra érkező erdélyi urakat Szeben főterén egy akasztott ember látványa fogadja.” (NAGY Lev-ente)

„Csúzy praktizálásával és igehirdetésével a magyar barokk próza egyik lehetősége, de tovább már nem működtethető és nem írható végpontját jelölte ki. A XVIII. század elején megvalósuló ex cathedra hitképviseletet a század végére a markáns, de apológiába hajló hangnem váltja fel.” (MERCUS István)

„Kazinczy saját nyelvét és költői invencióját is mélyen áthatotta Zrínyi költői nyelve. A Syrena-kötet szövegén tett szerkesztői és textológiai beavatkozásai éppúgy sokat elárulnak erről, mint saját alkotásainak Zrínyi-imitációi. A költői invenció forrása sok esetben a textológusi munka volt, és ez fordítva is igaz: Kazinczy felvilágosult gondolatai, preromantikus költői nyelve olykor befolyásolták a textológusi munkáját.” (BENE Sándor)

„Ki volt akkor tehát az a személy, akinek tört címere mellett írta és fejezte be Arany János az eposzt?! Szerintem ez csak a Rákóczi-családra vonatkozhat, hiszen Aranyék Rákóczitól – természetesen I. Györgyre gondolok – kapták a nemességet, ám a Rákóczi-család utána valóban kihalt, mégpedig Rákóczi fiainak, Józsefnek és Györgynek, illetve György apácaként meghalt lányának elhunytával.” (SZÖRÉNYI László)

„Esterházy szubverzív műve alapvetően kérdőjelezte meg a nyelvhez, a szerzőséghez, a hatalmi pozícióhoz való viszonyt, leplezte le azokat a mechanizmusokat, melyek a torz hatalmi diskurzusok (beleérve az ideológiaiag erősen fertőzött irodalomtörténet-írást is) manipulatív gesztusait fétiszizálják.” (CSEHY Zoltán)

